

Richard Rorty

Béla Egyed'e Cevap

Béla Egyed felsefe öğrencilerini "felsefi düşünceden" soğutmamam, onları felsefi düşünmeye sevk etmem gerektiğini düşünüyor. Beni, Platon'dan "kurtarılabilecek ve kurtarılamayacak olanlar üzerine ciddi bir felsefi tartışma yapmaya" davet ediyor. Bu önerisini şaşırıyorum, çünkü kitaplarımın tam da felsefi düşünüm örnekleri olduğunu ve tam olarak bu konuyu ele aldıklarımı düşünüyor.

Platon'u eleştiren diğerleri — örneğin Dewey— gibi, ben de Platon'un, geçici olumsuzlıklardan kaçınıp şeyleri sonsuzluk açısından ele alarak kesinliğe ulaşma yolundaki umudundan vazgeçip, Sokrates'in geleneksel inançlara karşı eleştirel yaklaşımını kurtarmamız gerektiği konusunda ısrarlıyım. Eğer Platon'un yolundan gidersek, Egyed'in "az çok yaşanabilir bir dünya görüşü" adını verdiği şeyi oluşturmak için felsefeden değil de tarihten ve yaratıcı edebiyattan medet ummuş oluruz. Tarihsel gelişmeleri — siyaseti laikleştirince, kadınları erk sahibi yapınca veya Devletin güç tekeli mal varlığının yeniden dağıtımı için kullanınca olanları— incelemek, tarihin dışında kalan bir şeyi rehber edinme girişimlerinin yerini alır. Yaratıcı edebiyat yapıtları okumak bize, insanların belli bir yaşam biçimini tercih ettiklerinde dünyanın nasıl bir yer olacağını anlamamıza yardımcı olur.

Platon'un eleştirmenleri genelde, Platon gibi, Egyed'in "nesnellik ve eleştirel rasyonellik" adını verdiği şeye — Sokrates'in örneklediği erdemlere — bağlıdır. Ne var ki, Egyed, "felsefi temeller" düşüncesinden vazgeçip yerine "tarihten alınacak dersler"i koyarsak, bu erdemlerin tehlikeye atılacağını düşünüyor. ABD'de dindar sağın son dönemde iktidarı ele geçirmiş olmasının nedenlerinden birinin, liberallerin "dinsel köktencilığe, uygun veya kabul edilebilir ahlaki (felsefi) bir alternatif sunamamaları" olduğunu düşünüyor. Aynı zamanda, "felsefi üstünlüğe sahipmiş gibi görünenlerin muhafazakarlar olduklarını söylüyor.

Ben, liberallerin muhafazakarları onların silahlarıyla yenmeye — zamandan ve olasılıklardan kaçmak için insanların arzularını ve zaafalarını kullanmaya— çalışmalarının büyük bir hata olduğunu düşünüyorum. Felsefi temeller düşüncesini böylesi bir kaçıştan kurtarabileceğimizden şüpheliyim. Dinsel köktencilik bizim güvenlik ve kesinlik arzumuza hitap eder, felsefenin rasyonalist geleneği — Platon'u Kant ve Spinoza'yla biraraya getiren gelenek— de aynı şeyi yapar. Nietzsche ve Dewey'nin bakış açısından, bu, bastırmamız gereken alçak bir arzudur. Bu arzuya boyun eğmek, yükselmek değil; alternatif tutumların somut sonuçları üzerine düşünme gönüllülüğünü çözülemeyen bir soyutlamalar ihtilafıyla değiştirmektir.

Egyed "eşcinsel evliliği, kürtaj ve 'akıllı tasarım' tartışmalarının" "temel felsefi sorunları öne çıkardığını" düşünüyor. Ben böyle düşünmüyorum. Niçin sadece

heteroseksüellerin veya aynı ırktan olanların evlenmesine izin verildiği sorusu, faydacılığın (eğer kimseye zarar vermiyorsa, yanlış değildir) doğal hukuk kuramıyla (eşcinsellik ve ırkları karıştırmak doğal değildir, o halde yanlıştır) yüzleştirileceği soyutlama düzeyine çıkararak yanıtlanamaz. Bu sorunun yanıtının bulunacağı yer, edebiyat ve tarihtir — eşcinselliğe ve ırk ayırımına karşı farklı yaklaşımların benimsendiği toplulukların tarihinde ve eşcinsel veya farklı ırktan çiftlerin hayatlarının ve ilişkilerinin resmedildiği özyaşamöykülerinde ve romanlarda. Soyut zıtlıkların nasıl çözüleceğini kimse bilemez ama somut vakaların incelenmesi yoluyla, insanların yaklaşımlarında önemli değişikliklere yol açılabilir.

Kürtajı "İnsan hayatı ne zaman başlar?" gibi yanıtlanamaz sorular üzerinden tartışmak da, soyut ilkelere yapılan yararsız başvurulara bir örnektir. Bir kişinin kürtaj konusundaki görüşleri, onun hangi tarafa — fetusa veya anneye— daha fazla sempati duyduğuyla belirlenir. Bu iki canlıdan hangisinin yaşamının somut ayrıntılarını daha fazla bilirse, sempatisini de o derece anlamlı biçimde yönlendirir. Platon, Spinoza, Kant, Nietzsche veya Dewey'den alıntılanacak hiçbir görüş, kişinin tutumunu belirlemesine yardımcı olamaz.

Felsefi temellere Eged gibi büyük önem atfetmek için "Akıl" adı verilen bir hakikat kaynağına inanmak gerekir. Platon, Spinoza ve Kant'ın "Tanrı ne der?" sorusunun ikamesi olarak kullandıkları "Akıl ne der?" sorusunu ciddiye almayı gerektirir. Benim görüşümce, rasyonellik bir yeti değildir. Rasyonellik basitçe, diyalog kurmaya, darbe yerine sözcük kullanımına gönüllü olmaktır. Hal böyleyken, Eged'in, Platon'un "akıl adına, bir gelenek eleştirisi" sunduğunu söylemesine itiraz ederim. "Akıl adına" ifadesi bana tıpkı "Tanrı adına" gibi boş bir retorik hareket gibi görünür. Rasyonelliği — Sokratesçi açık fikirlilik ve diğer tarafı dinleme gönüllülüğünü — sonuna kadar savunurum. Ama rasyonel olmanın, temelleri aramakla veya ahlaki anlaşmazlıkları soyut ilkelere arasındaki çatışmaya indirgemekle ilgisi olmadığını düşünüyorum.

Published 2008-07-10

Original in English

Translation by Şeyda Öztürk

Contribution by Cogito (Greece)

First published in *Cogito* (Turkey) 54 (2008); *Kritika & Kontext* 34 (2007)

(c) Richard Rorty

(c) Eurozine